

SPOLKY ETNOLOGIE/ANTROPOLOGIE V ČR

Klára Nádaská – Jan Semrád

*Ústav evropské etnologie, Filozofická fakulta, Masarykova univerzita v Brně
343577@mail.muni.cz, 361449@mail.muni.cz*

ÚVOD

STUDENTSKÉ etnologické a antropologické spolky jsou otevřenou platformou, do níž se většinou může zapojit každý, kdo chce svým dílem přispět k jejich rozvoji a cílům. Jsou prostorem pro sdílení a produkci kritického myšlení a prohlubování vzájemných mezilidských vazeb. Vytvářejí tedy prostor pro kypření oboru, jenž často doplňuje aktivity oficiálních institucí, v tomto případě kateder antropologie a etnologie v České republice. Předkládaným příspěvkem si klademe za cíl zmapovat existující spolky a popsat jejich funkci a činnost dle několika srovnávacích kritérií. Spolky jsou rozděleny do tří kategorií: 1. Registrované (oficiální) spolky působící v rámci kateder a ústavů; 2. Neregistrované (neoficiální) spolky působící v rámci kateder a ústavů; 3. Spolky nezávislé na veřejných vzdělávacích institucích. Takto rozčleněné spolky jsou podrobeny analýze a komparaci na základě pěti kritérií: 1. historie, založení a související oborové zaměření; 2. stanovy spolku; 3. organizace spolku; 4. aktivity a veřejná činnost; 5. financování.

Jako první jsou představeny neregistrované spolky Anonymní Antropologové (AA) a Pro aktivní etnologii (PAKET), následující dva jsou oficiálně založené a registrované spolky AntropoWeb (AW) a ET_spolek. Jako poslední je uveden

spolek Anthropictures, který není závislý na veřejných vzdělávacích institucích.

ANONYMNÍ ANTROPOLOGOVÉ – AA

Spolek Anonymní Antropologové se od svého počátku etabluje jako neformální sdružení studentů sociální antropologie při Fakultě sociálních studií Masarykovy univerzity. Aktivity spolku zformoval ve svých počátcích Tomáš Blaha, který reagoval na potřebu studentů oboru setkávat se mimo oficiální prostor školy. Je tvůrcem programu integračního výletu pro studující z prvních ročníků, autor myšlenky vánočního koncertu Antropobesídka a iniciátor pravidelných setkání v brněnských kavárnách a hospodách, ve kterých se zrodilo jádro spolku. V roce 2008 dal spolku jméno „Anonymní Antropologové“ (AA), které nese doposud.

Jako čerství prváci, kteří zažili integrační výlet na vlastní kůži, se v roce 2009 začali ve spolku angažovat Pavla Janoušková a Aleš Vlček a o rok později převzali zodpovědnost za jeho fungování. Během jejich působení se aktivity spolku dařilo úspěšně organizovat a s velkou invencí vylepšovat jejich kvalitu a úroveň, čímž se dostalo jméno AA do povědomí na celé katedře. Společně také přidali v roce 2012 nový program – začali připravovat každoroční Studentskou antropologickou konferenci. Působí

bení spolku tak významně přispělo k socializaci a meziročníkové integraci studentů. Kvůli dalšímu studiu a množství aktivit se od počátku roku 2013 postupně uvolňuje ze spolku Pavla, nikdy však spolek nadobro neopustila. Od loňského roku své působení upozaduje také Aleš, mimo jiné i kvůli svému studijnímu pobytu v zahraničí. Na přelomu let 2012/2013 vstupují do popředí Lenka Hadarová ze stejného ročníku a o něco později Pavel Doboš, který je nyní doktorandem na geografii. Oba dva se na spolkové činnosti již dlouhodobě podíleli, rozhodli se proto pokračovat v jeho fungování, aby nezanikl odkaz AA. Lenka se připojila k organizaci posledních dvou ročníků konference, pro čtvrtý ročník zorganizovala panelovou diskusi se čtyřmi odborníky na téma Možnosti aplikované antropologie. Společně s Pavlem nyní pokračují v organizaci pravidelných setkání a dalších událostí, daří se jim oslovovat mladší ročníky.

Jádro aktivit tvoří integrační újezd, neoficiální víkendové setkání prváků a studujících ve vyšších ročnících pořádané v Újezdě u Tišnova nedaleko Brna, který se na dva dny stává Trobriandnskými ostrovy. Připraveny jsou integrační hry s antropologickou tematikou, jako je například hra kula se závazky; při ní se nenásilně představí základní koncepty, například reciprocita, rituál, ale i komunita. Dále pořádá AA vánoční Antropobesídku, neformální setkání v klubu s živou hudbou. Připravena je vždy tombola a věcné ceny ve formě knih od tematicky spřízněných nakladatelství. Na začátku každého měsíce se konají tzv. Antropočtvrtky, což jsou setkání v některé z brněnských hospůdek, kde lze probrat aktuální dění na fakultě. Poslední aktivitou, která je v tomto semestru nová, jsou organizované výlety do přírody. Fungování spolku je podporováno ze strany vyučujících oboru a náklady na větší akce jsou financovány přes vedení katedry.

PAKET – PRO AKTIVNÍ ETNOLOGII

Studentský spolek PAKET existuje v rámci Studentské rady Filozofické fakulty Univerzity Karlovy v Praze, jako studentská konzultační skupina Ústavu etnologie FF UK, jehož vedení považuje tyto členy za reprezentanty studentů a chápe je jako komunikační kanál mezi studenty a vyučujícími. Spolek byl neoficiálně založen na podzim roku 2010 „s cílem vytvářet, realizovat a koordinovat různé aktivity studentů etnologie na poli vědy i v rámci jiných zájmových aktivit“ (Paket 2015).

Zakladateli jsou Milan Durňák a Jana Tomášová. Aktivity spolku jsou realizovány samotnými studenty ústavu a vedeny členy PAKETu. Zakladatelé se inspirovali při svých studijních stážích v Polsku, kde se seznámili se členy spolku „Koło naukowe studentów Etnologii i Antropologii Kulturowej Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie“.

Z výroční zprávy PAKETu za školní rok 2010/2011 můžeme vyčíst cíle tohoto studentského spolku (Paket 2015). Obecně lze říci, že těmito hlavními cíli je vytvoření kulturního života, spolupráce se subjekty obdobného zaměření a prohlubování znalostí z humanitních oborů. Mimoto si kladou za cíl organizaci terénních exkurzí a neméně důležité je i propojování činnosti s mateřským ústavem.

V současnosti pořádají besedy s odborníky, cestovatelské i filmové přednášky, exkurze, workshopy a různá společenská setkání. Aktuálně pořádanou akcí je například Indiánský obřad Temazcal – potní chýše (Facebook 2015a) Důležitou událostí je Seznamovací kurz, který probíhá většinou v první polovině září. Na tomto kurzu se nově nastoupivší studenti jednak seznámí se staršími kolegy, ale také získají informace o tom, jak se zorientovat ve Studijním informačním systému (SIS), dále jak funguje Ústav etnologie i jak to chodí v samotném spolku. Součástí kurzu jsou i výlety do různých muzeí a dalších míst spojených s oborem etnologie. Aktuálně spolek

zažívá menší útlum, ale mají v plánu pořádání dalších rozličných událostí.

Ústav etnologie nabízí studium tohoto vědního oboru na bakalářském, magisterském navazujícím i doktorském stupni studia.

ANTROPOWEB – AW

Bývalé občanské sdružení AntropoWeb, dnes nesoucí název AntropoWeb, z. s., bylo formálně založeno v roce 2006, neformálně ale existuje již od roku 2002 a do roku 2014 fungovalo při Katedře antropologie Fakulty filozofické Západočeské univerzity v Plzni. Na počátku dva studenti, Lukáš Lenk a Michal Svoboda, založili webové stránky www.antropoweb.cz, které díky jejich péči rychle přesáhly rámec studentského informačního portálu. Následné formální založení spolku s sebou neslo několik povinností v podobě dodržení legislativy tehdejšího zákona o sdružování občanů, který byl později změněn a přesunut do Nového občanského zákoníku (Nový občanský zákoník 2014). Z toho důvodu se stanovy AntropoWebu několikrát měnily a zatím poslední změna byla provedena ke dni 30. 6. 2014. V úvodním ustanovení článku I., je definován spolek a jeho hlavní cíle následovně: „AW, z. s., je samosprávná, dobrovolná, nepolitická a nezisková organizace založená za účelem naplňování společného zájmu, kterým je propagace a rozvoj vědního oboru kulturní a sociální antropologie a jejího praktického využití.“ (AntropoWeb – Stanovy spolku 2014) Členství ve spolku je dobrovolné, avšak člen je povinen platit členské příspěvky. Nejaktivnějšími členy spolku v posledních letech byli: Veronika Kořínková, Barbora Plecháčková, Lenka Bednářová, Zuzana Trávníčková, Petr Tůma, Pavlína Chánová a Pavla Hrdličková. Spolek od jeho počátků podporuje a v současnosti mu i předsedá Jiří Woitsch.

Činnost AW je rozdělena do několika skupin, jsou jimi vzdělávací, osvětová, vydavatelská, výzkumná, aplikační a kon-

zultační činnost. Zapsaný spolek, jak již bylo zmíněno, disponuje vlastními internetovými stránkami (AntropoWeb 2015), na kterých zaznamenává svoji historii, zve na vzdělávací akce, konference a vydává vlastní recenzovaný vědecký časopis AntropoWebzin (AntropoWeb 2015). První číslo časopisu vyšlo v roce 2005 a hlásí se k principům open access, tedy k volnému přístupu k vědeckým informacím. Časopis je produkován v elektronické podobě a vychází dvakrát do roka. Výjimečně jsou vydávány i „propagační“ tištěné verze. V současné době je AntropoWebzin evidován v mezinárodně uznávané evropské databázi vědeckých časopisů ERIH PLUS (ERIH PLUS 2015), v databázi open access časopisů DOAJ a je zařazen v Seznamu recenzovaných neimpaktovaných periodik vydávaných v ČR. Pravidly volného šíření odborných textů se řídí i vlastní knižní řada AntropoWebu nazvaná AntropoEdice, ve které vyšly v tištěné a elektronické podobě doposud tři vědecké monografie (AntropoWeb 2015).

Co se spolkové konferenční činnosti týče, lze hovořit o tom, že má již určitou tradici. Zatím poslední 11. mezinárodní studentská vědecká konference se konala 15.–16. října 2015. Konference tvoří prostor, ve kterém studenti bakalářských a magisterských oborů mohou prezentovat výstupy ze svých bakalářských a magisterských prací, jejich starší kolegové pak mohou prezentovat výsledky svých výzkumů. Z dalších dřívějších aktivit spolku je třeba zmínit pořádání přednáškového cyklu „Hosté AntropoWebu“, v jehož rámci byli (intenzivně cca do roku 2013) do Plzně zváni přední čeští i zahraniční badatelé z oblasti sociokulturní antropologie a příbuzných disciplín. V rámci spolku také krátce fungoval Filmový klub, kde byly studentům promítány klasické i recentní filmy s etnologickou/antropologickou tematikou.

Financování spolku od jeho skromných počátků také prošlo mnoha změnami. V počátcích si nadšení studenti vše financovali sami, od roku 2005 spolek dostával na svou

činnost přímé dotace z rektorátu ZČU a od roku 2008 byl spolek financován prostřednictvím studentské grantové soutěže. Bohužel se v roce 2014 financování přerušilo vzhledem k faktu, že většina aktivních členů spolku již absolvovala daný obor. V současné době spolek funguje již bez jakýchkoliv formálních vazeb ke Katedře antropologie FF ZČU (a v naší klasifikaci by jej bylo možno zařadit i do skupiny nezávislých spolků podobně jako Anthropictures) a je financován jako na počátku, tedy ze soukromých financí členů, prostřednictvím malých grantů a členských příspěvků.

ET_SPOLEK

Dalším oficiálně vedeným spolkem je studentský ET_Spolek, který založili na podzim 2015 doktorandi z Ústavu evropské etnologie na Filozofické fakultě Masarykovy univerzity v Brně. Jedná se o Jana Semráda, Otta Poloučka, Kláru Nádaskou, Tomáše Truchlíka, Martinu Hanákovou a Kristínu Jamrichovou. Stanovy byly přijaty na ustavující schůzi, dne 1. října 2015. V rámci stanov přijali zakládající členové etický kodex, jež vytvořila Česká národopisná společnost (Česká národopisná společnost 2015). Inspirací byly ostatní spolky a jejich aktivity zmíněné v tomto eseji.

ET_Spolek vzniká z potřeby popularizovat, diskutovat a kriticky reflektovat klíčové fenomény etnologie a ustavovat prostor pro sdílení a produkci kritického myšlení i vzájemných mezilidských vazeb (Ústav evropské etnologie 2015). Cílem je především propagace oboru a ústavu, pořádání popularizačních akcí, workshopů a konferencí, prohlubování vztahů na ústavu i mezi spolky obdobného zaměření. Spolek má také v plánu podporu etnologického a sociálně-antropologického terénního výzkumu. Pro lepší komunikaci byl vytvořen profil spolku na Facebooku (Facebook 2015b).

V měsíci říjnu a listopadu proběhlo již několik akcí. První byla Beseda s Michalem Pavláskem a Richardem Součkem, kteří

studentům i absolventům katedry představili vlastní dobrovolnické aktivity v souvislosti s uprchlickou krizí na Balkáně. Druhá akce představovala Etnologickou výpravu za poznáním, během níž se členové spolku vydali spolu se studenty navštívit několik vesnic a muzeum, které se nachází v německém jazykovém ostrovu kolem města Vyškova. Třetí akcí byla cestovatelská přednáška, jejímž tématem byl největší světový festival balkánské hudby v srbské Guči. Těmito akcemi chtějí členové spolku jednak přinášet, především studentům, informace o aktuálním dění, jež se týká etnologie, ale také prohloubit jejich zájem o obor. V budoucnu plánuje spolek promítání dokumentárních filmů, pořádání zážitkových táborů pro nově nastoupivší studenty a pořádání studentských konferencí, kde by byl prostor pro diskuzi se členy ostatních spolků, i v rámci jiných oborů.

Financování aktivit spolku zatím probíhá z vlastních zdrojů jeho členů a účastníků jednotlivých akcí. V budoucnu je plánováno využití Stipendijního programu pro podporu spolkové, kulturní a umělecké činnosti studentů Filozofické fakulty Masarykovy univerzity a dalších grantů.

ANTHROPICTURES

Anthropictures, z. s., vznikl v roce 2013 nezávisle na univerzitním prostředí a jeho stanov byly přijaty dne 13. listopadu 2013. Spolek založili Pavel Borecký, Lukáš Hanus a Michal Pavlásek. Členy tvoří antropologové, etnologové i vědci z příbuzných oborů, kteří se chtějí aktivně podílet na aplikovaném a angažovaném výzkumu, a tím přispívat ke zlepšení životních podmínek v různých lokalitách, především města Prahy. Členové spolku chtějí také docílit toho, aby byla sociokulturní antropologie potažmo etnologie přijímána většinou společností jako relevantní vědecká disciplína. Jako zdroj informací posloužily internetové stránky (Anthropictures 2015), profil na Facebooku (Facebook 2015c) a blogu (Respekt 2015). Anthropictures se prezen-

tuje jako „nezávislá výzkumná organizace, která přispívá k řešení společenských výzev aplikováním přístupů sociokulturní antropologie“ (Anthropictures 2015).

Zaměřují se „zejména na městský rozvoj, komunitní studia, občanskou participaci a kvalitativní měření dopadu“ (Anthropictures 2015). Oblasti zájmů členů spolku jsou především komunitní studie a rozvoj, městské plánování, zaměřují se také na sociální exkluzi, evaluaci dopadu vzdělávacích programů, participaci a využívání veřejného prostoru. Oproti předchozím spolkům je integrální složka výzkumu spojena s aplikováním výsledků do praxe. Spolek je aktivní v Participativním rozvoji kultury v Praze 7. Dříve jeho členové vytvořili Analýzu subjektivního vnímání bezpečnosti v lokalitě stanice metra Háje a okolí a účastnili se Komunitního monitoringu pro Plzeň 2015.

Anthropictures se řídí etickým kódexem, který převzali z Americké antropologické asociace. Na základě tohoto kodexu formuluje Anthropictures všeobecné principy výzkumné etiky následovně: Výzkumníci by měli předjímat a předcházet újmě, křivdě a ublížení, respektovat blaho lidských bytostí (a primátů) nebo například by měli vyjednávat se studovanými jednotlivci i skupinami za účelem vytvoření podmínek pro spolupráci, jež by byla výhodná pro všechny zainteresované strany. Spolek je vítězem Social Impact Award 2013, nejrozsáhlejšího evropského programu vzdělávání studentů v oblasti společensky prospěšného podnikání.

Financování probíhá především na základě projektů vypsanych městskými částmi Prahy, kterých se členové a výzkumníci z Anthropictures účastní. Důležitou složkou financování jsou také různé granty, například od Nadace Via.

ZÁVĚR

Předkládaný esej si kladl za cíl seznámit čtenáře s existujícími etnologickými a antropologickými spolků založenými na území

České republiky. Spolky byly analyzovány na základě pěti kritérií, které jsou vypsány v úvodu práce.

Na závěr práce je vhodné nastínit výhody a nevýhody registrovaného spolku oproti neregistrovanému. Existenci registrovaných spolků schvaluje s platností od 3. 2. 2012 a účinností od 1. 1. 2014 Nový občanský zákoník (Nový občanský zákoník 2014). Jeho vliv lze pocítit především na počátku při zakládání spolku. Pro platné založení je potřeba, aby byl v názvu sdružení buď lexém „spolek“, anebo je možné připsat za název spolku zkratku z. s. (zapsaný spolek). Dále je třeba souhlas majitele nemovitosti, ve které se pořádají členské schůze. V případě univerzitního spolku sídlícího v akademických prostorách se žádost o souhlas podává na danou fakultu. Potřeba je také souhlas osoby zastávající funkci předsedy, zápis z ustavující členské schůze a oficiální stanovy s podpisy členů spolku. Následně se vyplní webový formulář, a spolek se nechá zaregistrovat u rejstříkového soudu. Vyrozumění od tohoto soudu je následně potřeba předat vedení dané fakulty. Tímto se spolek pokládá za založený.

Výše zmíněná a často zdlouhavá byrokratická povinnost může být vnímána jako nevýhoda, ale po založení spolku umožňuje různé možnosti financování. Registrovaný spolek může žádat o granty a stipendia. Na Masarykově univerzitě lze žádat o finance v rámci již zmíněného Stipendijního programu pro podporu spolkové činnosti, v jednotlivých krajích lze žádat o dotace pro činnost spolku. Nevýhodou registrovaného spolku může být svázanost zákony a předpisy NOZ, který svojí právní legislativou řídí organizaci spolku, jeho vznik a stanovy. Výhodou neregistrovaného spolku je především svoboda v jeho definování, konání, nezávazná a nepovinná možnost členských chůzí, ze kterých není třeba zhotovit zápis ze zasedání. Na druhou stranu je těžší získat finanční podporu pro jeho činnost. U spolků, které existují nezávisle na veřejných vzdělávacích institucích, je důležité orientovat se v právní le-

gislativě a mít určité know-how. Financování pak může probíhat skrze granty nebo projekty.

PODĚKOVÁNÍ

Děkuji za plodnou spolupráci AA, kterým na jejich spolku opravdu záleží.

Děkujeme také celému týmu AW, který má náš obdiv za nevyčerpatelnou snahu provozovat svůj spolek na odborné akademické úrovni.

POUŽITÉ ZDROJE

Anthropictures. 2015. Naposledy změněno 30. října. <http://anthropictures.blog.respekt.cz>.

AntropoWeb. 2015. „Úvodní stránka – Antropologie.“ Naposledy změněno 10. listopadu. <http://www.antropoweb.cz/cs/>.

AntropoWeb – Stanovy spolku, článek I, odst. 4. 2014. Zasláno v e-mailové zprávě autorce 5. října 2015, Jiří Woitsch.

Česká národopisná společnost. 2015. „Etický kodex.“ Naposledy změněno 30. října. <http://www.narodopisnaspolcnost.cz/index.php/o-nas/eticky-kodex-cns>.

ERIH PLUS. 2015. „AntropoWebzin.“ Naposledy změněno 13. listopadu. <https://dbh.nsd.uib.no/publiseringskanaler/erihplus/periodical/info?id=485779>.

Facebook. 2015a. „Indiánský obřad Temazcal.“ Naposledy změněno 31. října. <https://www.facebook.com/events/1703496383213272/>.

Facebook. 2015b. „ET_Spolek.“ Naposledy změněno 2. prosince. <https://www.facebook.com/ETspolek/?fref=ts>.

Facebook. 2015c. „Anthropictures.“ Naposledy změněno 11. listopadu. <https://www.facebook.com/Anthropictures>.

Nový občanský zákoník, Zákon č. 89/2012 Sb. 2014. Viděno 10. listopadu 2015. <http://www.novy-obcansky-zakonik.cz/cely-text-zneni-online-ucinne-1-1-2014/>.

Paket. 2015. Naposledy změněno 2. prosince. <http://paket.ff.cuni.cz/>.

Respekt. 2015. „Anthropictures.“ Naposledy změněno 8. června. <http://anthropictures.blog.respekt.cz/>.

Ústav evropské etnologie. 2015. „Studentský spolek etnologů.“ Naposledy změněno 2. prosince. <http://www.phil.muni.cz/wuee/home/spolek-etnologu-uee-ff-mu>.